

Pro Kala ry

LOPPURAPORTTI HANKKEESTA

KALASTUSYRITYSTEN SERTIFIOINTI

TIIVISTELMÄ

Suomalaisten kalan kulutus on viime vuosina suuntautunut yhä enemmän tuontikalaan. Kotimaisen kalan arvotuksen nostamiseksi ja kalastusyritysten kannattavuuden parantamiseksi tekivät kalastajajärjestöt aloitteen kalastusyritysten sertifiointijärjestelmän luomiseksi.

Pro Kala ry aloitti yhteistyössä Suomen Ammattikalastajaliiton, Selkämeren Ammattikalastajat ry:n ja Österbottens Fiskarförbundin kanssa keväällä 2006 hankkeen, jonka tavoitteena oli luoda järjestelmä kalastustoiminnan sertifiointiksi sekä testata laaditun mallin toimivuus käytännössä. Sertifiointin tavoitteena on parantaa kalastusyritysten toiminnan kokonaislaatua ja kannattavuutta sekä vahvistaa kuluttajien luottamusta kotimaisiin kalatuotteisiin.

Projektin hallinnoinnista ja koordinoinnista vastasi Pro Kala ry. Sertifiointikriteeristön ja järjestelmän hallinnointimallin laatiminen hankittiin ostopalveluna Suomen Kalatalous- ja Ympäristöinstituutilta ja käytännön kenttätyöstä vastasivat mukana olleet kalastajajärjestöt. Lähtökohtana kriteeristön laadinnassa oli elintarvikehygienialainsäädäntö sekä kalan käsittelyyn liittyvät muut mahdolliset määräykset. Sertifiointin kriteereiksi kirjattiin myös muita kalastusta ja yritystoimintaa koskevien lakien ja asetusten vaatimuksia ajatuksena, että sertifioitu kalastaja toimii kaikilta osin lain ja asetusten mukaisesti sekä huolehtii siitä, että kala pyynnin yhteydessä käsitellään oikein ja jäähdytetään välittömästi.

Hankkeen kenttäkokeiluun, järjestelmän testaamiseen käytännössä osallistui kaikkiaan 11 merialueen 1-ryhmän rannikkokalastajaa Selkämeren ja Pohjanmaan alueelta. Jokaisen kalastajan kanssa tehtiin niin sanottu koeauditointi, eli käytiin läpi sertifiointilomake ja merkittiin toimiko kalastaja kriteeristön edellyttämällä tavalla.

Järjestelmän hallinnoimiseksi sekä siitä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi laadittiin alustava suunnitelma. Pro Kala ry:tä ehdotetaan järjestelmästä vastaavaksi tahoksi ja tavoitteena on, että järjestelmässä mukana olevilta yrittäjiltä kerättävät maksut kattaisivat siitä aiheutuvat kustannukset.

Sertifiointijärjestelmän luominen, käyttöönotto ja lanseeraus kuluttajille ja kaupalle on suuri ja aikaa vaativa projekti. Tämän hankkeen aikana tehtiin pohjatyö, josta järjestelmän kehittäminen voi jatkua, mutta toteutuakseen se vaatii laajan ja vahvan sitoutumisen kalastajilta sekä järjestelmällisesti ja ammattimaisesti toteutetun markkinoinnin tuekseen. Nopeammalla aikavälillä ja pienemmin kustannuksin järjestelmä saatetaan ottaa käyttöön alueellisesti toimivissa pienemmissä yrityksissä, kuten tori- ja suoramyyntipisteissä.

TAUSTA

Suomalaisten kalan kulutus on viime vuosina RKTL:n tilastojen mukaan tasaisesti kasvanut. Kokonaiskulutus on viidessä vuodessa kasvanut 18 % mutta samaan aikaan kotimaisen kalan kulutus on laskenut lähes 10 %. Syiksi kyseiseen kehitykseen mainitaan usein saatavuus, hinta ja laatu. Kotimaisen luonnonkalan saatavuus tulee aina olemaan tietyssä määrin riippuvainen olosuhteista joita kaikkia emme voi hallita. Kotimaisten kalatuotteiden hinta tulee tulevaisuudessakin olemaan ”bulkkituotteen” hintatasoa korkeampi. Tässä kilpailutilanteessa tulee laadun merkitys korostumaan entisestään. Tuotteiden tasainen korkea laatu ja sen osoittaminen kuluttajalle on kilpailussa menestymisen edellytys.

Meressä kala on laadultaan ensiluokkaista. Se, mikä on kalatuotteen laatu, riippuu täysin kalan käsittelystä pyynnin yhteydessä ja sen jälkeen. Kun oikeat käsittelytavat alkutuotannossa on määritelty ja kalastaja on sitoutunut niitä noudattamaan, on kotimaisen luonnonkalan laatu jo erittäin pitkälle varmistettu. Kun tämä alkutuotannon sitoutuminen vielä kerrotaan kaupalle ja kuluttajille, toimii se kilpailuetuna kotimaiselle luonnonkalalle.

TAVOITE

Hankkeen tavoitteena oli luoda järjestelmä kalastustoiminnan sertifiointiksi sekä testata laaditun mallin toimivuus käytännössä.

Sertifiointin tavoitteena on parantaa kalastusyritysten toiminnan kokonaislaatua ja kannattavuutta sekä vahvistaa kuluttajien luottamusta kotimaisiin kalatuotteisiin.

TOTEUTUS

Projektin hallinnoinnista ja koordinoinnista on vastannut Pro Kala ry. Sertifiointikriteeristön ja järjestelmän hallinnointimallin laatiminen hankittiin tarjouskilpailun perusteella ostopalveluna Suomen Kalatalous ja Ympäristöinstituutilta. Kriteeristön testauksesta kentällä kalastusyrityksissä vastasivat Selkämerellä Selkämeren Ammattikalastajat ja Pohjanmaalla Österbottens Fiskarförbund.

Aikataulu

Alkuperäisen suunnitelman mukainen toteuttamisaika hankkeelle oli 1.3.2006 – 30.6.2007. Projektin toteuttaminen kuitenkin viivästyi alkuperäisestä suunnitelmasta ja kesällä 2007 hankkeelle myönnettiin jatkoaikaa 31.10.2007 saakka, mihin asti myös jatkettiin hankkeen toteuttamista.

Ohjausryhmä

Hankkeen toteutusta seuraamaan ja ohjaamaan nimettiin ohjausryhmä, jossa olivat edustettuina hankkeessa mukana olevat toimijatahot sekä rahoittajan, Varsinais-Suomen TE-keskuksen kalatalousyksikön edustaja.

Ohjausryhmän sihteerinä toimi Katriina Partanen Pro Kala ry:stä.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat

Kim Jordas, Suomen Ammattikalastajaliitto, puheenjohtaja

Kari Ranta-aho, Varsinais-Suomen TE-keskuksen kalatalousyksikkö

Guy Svanbäck, Österbottens Fiskarförbund

Martti Suuriniemi, Selkämeren Ammattikalastajat

Katriina Partanen, Pro Kala ry, sihteeri

Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana kaikkiaan 5 kertaa.

Toimenpiteet

Hankkeen aikana laadittiin kriteeristö kalastusyriyten sertifiomiseksi, testattiin käytännössä kriteeristön toimivuutta sekä suunniteltiin malli järjestelmän hallinnoimiseksi.

Kohderyhmänä hankkeessa olivat merialueen ammattikalastajista 1-ryhmän rannikkokalastajat Selkämeren ja Pohjanmaan alueella. Selkämerellä hankkeeseen osallistui 6 ammattikalastajaa ja Pohjanmaalla mukaan lähti 5 ammattikalastajaa.

Kriteeristö ja järjestelmän hallinnointi

Hankkeen aluksi järjestetyn tarjouskilpailun perusteella valittiin kriteeristön laatijaksi ja järjestelmän hallinnointimallin suunnittelijaksi Suomen Kalatalous- ja Ympäristöintituutti, vastuuhenkilönä Maria Saarinen.

Peruslähtökohtana kriteeristön laadinnassa oli elintarvikehygienialainsäädäntö sekä kalan käsittelyyn liittyvät muut mahdolliset määräykset. Sertifiointikriteeristöön kirjattiin myös muita kalastusta ja yritystoimintaa koskevien lakien ja asetusten vaatimuksia ajatuksena, että sertifioitu kalastaja toimii kaikilta osin lain ja asetusten mukaisesti sekä huolehtii siitä, että kala pyynnin yhteydessä käsitellään oikein ja jäähdytetään välittömästi.

Laadittu kriteeristö perusteluineen liitteenä.

Järjestelmän hallinnoijaksi jatkossa ehdotetaan Pro Kala ry:tä. Tavoitteena on, että sertifiointista järjestelmässä mukana olevilta kalastajilta kerättävät maksut kattaisivat järjestelmän ylläpidosta aiheutuvat kustannukset. Tässä vaiheessa ei vielä päätetty lopullisesti mikä sertifikaatin markkinointinimi tulisi olemaan eikä myöskään tapaa miten se kalatuotteissa tulisi näkymään.

Suunnitelma järjestelmän hallinnoimisesta sekä sertifiointista perittävistä maksuista liitteenä.

Kenttäkokeilut

Kenttäkokeilujen tavoitteena on käytännössä testata kalastajien tämänhetkiset valmiudet täyttää sertifiointin vaatimukset sekä myös selvittää kuinka laajasti kalastajat olisivat kiinnostuneet ottamaan sertifiointijärjestelmän käyttöön.

Kenttäkokeilujen toteuttamisesta vastasi Selkämeren alueella Selkämeren Ammattikalastajat ry vastuuhenkilönä Martti Suuriniemi ja Pohjanmaalla Österbottens Fiskarförbund vastuuhenkilönä Carina Rönn. Hankkeeseen osallistui yhteensä 11 ammattikalastajaa.

Jokaisen hankkeessa mukana olleen kalastajan kanssa tehtiin niin sanottu koeauditointi, eli käytiin läpi sertifiointilomake ja merkittiin toimiko kalastaja kriteeristön edellyttämällä tavalla. Raportit kustakin koeauditoinnista liitteenä.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Hanke kalastusyrittysten sertifiointijärjestelmän luomiseksi lähti liikkeelle kalastajajärjestöjen aloitteesta. Tavoitteena oli nostaa kotimaisen kalan arvostusta ja tarjota ammattikalastajille järjestelmä, millä osoittaa toimivansa laadukkaasti. Ajatuksena tämä on hyvä, mutta järjestelmän käytäntöön vieminen vaatii aikaa, panostusta markkinointiin ja kohtuullisen suuren määrän järjestelmän käyttöön sitoutuneita kalastajia. Kalastajien saaminen mukaan järjestelmään taas edellyttää sitä, että järjestelmään liittymisestä on heille selvästi mitattavissa olevaa hyötyä. Tämä voisi olla joko korkeampi hinta tai varmuus siitä, että koko saalis menee varmasti kaupaksi. Kun saaliin markkinoinnissa ei tälläkään hetkellä ole suurempia ongelmia, olisi sertifiointin myötä kalasta saatava korkeampi hinta varmasti paras keino saada kalastajia mukaan järjestelmän piiriin. Jotta taas kaupalla ja kuluttajilla olisi halu ja valmius maksaa korkeampaa hintaa, tulisi sertifioidun yrittäjän tuotteissa olla jokin lisäarvo verrattuna muuhun, ns. ”bulkkikalaan”. Sertifiointin myötä kuluttaja saa aina tietää mistä kala on pyydetty ja kun kiinnostus lähiruokaan on lisääntymässä, saattaisi tämä olla sellainen arvo, josta kuluttaja olisi valmis maksamaan. Jonkin verran puhutaan tänä päivänä myös kalatuotteiden laatuongelmista ja puutteellisesta tai virheellisestä alkukäsittelystä. Onko tämä kuitenkin niin yleistä ja niin suuri ongelma, että se takaa korkeamman hinnan sertifioiden yrittäjän kalatuotteille?

Tässä vaiheessa sertifikaatista on puhuttu ”Pro Kala -sertifikaattina” ja sen hallinnoijaksi on suunniteltu Pro Kala ry:tä. Sertifiointin hallinnointi soveltuu yhdistyksen imagoon koko alaa yhdistävänä toimijana ja kalatuotteiden menekinedistäjänä. Yhdistyksen hallitus ei ole kuitenkaan vielä ottanut kantaa hyväksyykö se sertifiointijärjestelmän hallinnoinnin osaksi yhdistyksen toimintaa eikä myöskään siihen, onko esim. Pro Kalan logo käytettävissä tässä yhteydessä. Osittain epäselvää on vielä myös se, miten toiminta tullaan rahoittamaan, sillä mukana olevilta kalastajilta kerättävät maksut eivät tule ainakaan alkuvaiheessa kattamaan toiminnasta aiheutuvia kustannuksia.

Hankkeen aikana keskusteltiin siitä kenelle tämä järjestelmä ja siitä tiedottaminen tulee suunnata, kaupalle vai kuluttajille. Todettiin, että kuluttajille saakka näkyvän ja heille markkinoitavan järjestelmän luominen ei ainakaan valtakunnan tasolla ole realistista, sillä myös kalatuotteet kulkevat tänä päivänä usein pitkän jakelutien kautta. Sertifioitujen kalatuotteiden erottaminen muista vastaavista kalatuotteista ei tällöin ole mahdollista määrien ollessa kuitenkin kohtuullisen pieniä. Alueellisesti toimivat kalantuottajat sen sijaan voivat varmasti hyvinkin käyttää sertifiointia apuna kalatuotteiden markkinoinnissa. Tästä ensisijaisesta käyttöyhteydestä myös riippuu miten sertifiointista kerrotaan: onko se laatikkoon liimattava tarra, merkintä lähetysluettelossa, myyntitiskiinkin laitettava merkki/ tiedote, pakkaukseen liimattava tarra vai jokin muu merkintätapa.

Toimiakseen ja saavuttaakseen tavoitteensa järjestelmä vaatii ehdottomasti myös kaupan mukaantulon. Kaupan on mm. sitouduttava toimimaan siten, että se jatkaa kalastajan aloittamaa ensiluokkaista toimintaa ja käyttää sertifiointista kertovaa merkkiä järjestelmässä mukana olevien kalastajien kalatuotteissa, ja käyttää merkkiä vain näissä tuotteissa.

Sertifiointijärjestelmän luominen, käyttöönotto ja lanseeraus kuluttajille ja kaupalle on suuri ja aikaa vaativa projekti. Tämän hankkeen aikana tehtiin pohjatyö, josta järjestelmän kehittäminen voi jatkua, mutta toteutuakseen se vaatii laajan ja vahvan sitoutumisen kalastajilta sekä järjestelmällisesti ja ammattimaisesti toteutetun markkinoinnin tuekseen.